

Kulttuurisote-hanke/PSSH

15.6.2018

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle

Viite: STM091:00/2017, STM/3421/2017

Asia: **Maakunnan hallintopäätökset ja sopimukset – malliasiakirjojen luonnosten kommentointi; asiakassetelin asiakirjamalliluonnokset ja henkilökohtaista budjettia koskevat asiakirjamalliluonnokset**

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin hallinnoimaa Kulttuurisote-hanketta pyydettiin hanketta hallinnoivan tahon toimesta antamaan myös oma lausuntonsa palvelumallikuvauksiin. Kulttuurisote-hankkeen kommentointinäkökulma on kulttuurihyvinvointipalvelujen mahdollistaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja niiden tukena.

Kulttuurisote (<https://www.innokyla.fi/web/hanke6864175/>) on Taiteen edistämiskeskuksen rahoittama kuuden maakunnan kumppanuushanke, jossa mallinnetaan miten taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut otetaan mukaan sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen. Hanke toimii osallistuvissa maakunnissa sote- ja maakuntauudistuksen valmistelutyön tukena ja luoden pohjaa sille, että asiakkaiden kulttuuriset oikeudet tulevat huomioiduiksi osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja niihin liittyvillä yhdyspinnoilla. Kulttuurisote on yksi maan hallituksen prosenttiperiaatteen laajentamisen kärkihankkeista.

ASIAKASSETELI

Hallintopäätöksen liitteeksi tulevassa **Palvelumallikuvauksessa** kuvataan esim. kohdassa 4.2. Palvelujen sisältöä ja kohdassa 4.2.1. Sosiaali- ja terveyspalvelujen sisältöä.

Kommentti: Näissä on yleisesti paljon hyvää ja kannatettavaa, mitä palveluntuottajien tulee huomioida asiakkaan palveluprosesseissa myös ennaltaehkäisevänä työnä ja miten osallistua myös paikalliseen yhteistyöhön. Kohdassa 4.2.2. on tarkemmin henkilökohtaisesta ohjauksesta, neuvonnasta ja tuesta. Kohdassa 4.2.3. on palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta sekä moninaisista testeistä tai työvälineistä, joita suositellaan hyödynnettäväksi palvelutarpeen arvioinnissa. Kaikki nämä testit ja työvälineet ovat kannatettavia ja on hyvä asia, että ne on kirjattu.

Toteamme yleisesti, että *kulttuurihyvinvointipalveluilla olisi annettavaa myös kotikuntoutukseen*. Kotikuntoutuksesta on oma esimerkkinsä palvelumallikuvauksena. Esimerkiksi kohdassa 4.2.6. Asiakkaan osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien

turvaaminen: ”Palveluntuottaja huolehtii asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksista palvelujen suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä maakunnan määrittämällä tavalla. Ikääntyneen ihmisen oma kokemus aktiivisuudestaan arjessa ja osallisuudesta ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan, ovat merkittäviä tavoitteellisen kuntoutumisen tekijöitä. Iäkkään asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia voidaan lisätä sähköisiä ratkaisuja ja yhteiskehittämisen menetelmiä hyödyntäen.”

Kommentti: On hyvä asia, että asiakkaiden kuulemista ja osallistumista palvelujen suunnitteluun odotetaan. Asiakkaille olisi hyvä avata myös mahdollista tarpeen mukaista palvelutarjontaa. Tarvitaan asiakaslähtöiseen arkeen tukea.

Olenneisinta kulttuurihyvinvointinäkökulmasta on tunnistaa ne asiakkaat, joiden kulttuuriset perusoikeudet ovat vaarassa jäädä toteutumatta, jos niitä ei huomioida asiakkaan käyttämien palvelujen yhteydessä; tällaisia asiakasryhmiä ovat esimerkiksi *pitkäaikaissairaat, yksinäiset ikääntyneet tai muutoin heikossa asemassa ja ulkopuolisen tuen tarpeessa olevat.*

Näkökulmia taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien hyödyntämiseen sosiaali- ja terveyspalvelujen osana tai tukena ovat esimerkiksi 1) taide ohjauksessa, 2) yhdessä tekeminen, 3) kulttuuriesitysten seuraaminen. Laatukriteerit on syytä määrittää myös asiakastyöhön osallistuville taiteen ja kulttuurin ammattilaisille.

HENKILÖKOHTAINEN BUDJETTI

Esimerkkikuvaukseen henkilökohtaisen budjetin Palvelukuvausmallista on otettu *liikuntapalvelu* osana asiakkaan sosiaalista kuntoutusta.

Kommentti: *Vastaavalla tavalla osana sosiaalista kuntoutusta voidaan huomioida kulttuurihyvinvoinnin mahdollisuudet kuntouttavassa työssä.* Olemme käyneet asiasta keskustelua myös STM:n neuvottelevien virkamiesten kanssa ja saaneet asiaa puoltavat vastaukset: kulttuurihyvinvointipalvelut ovat mahdollisia osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja silloin kun niille on selkeä tarve ja tämä on asiakassuunnitelmaan kirjattu ja maakunnan palvelustrategia ja -lupaus tukevat niitä.

Kohdassa 4.3. Palvelujen yhteensovittaminen

...” Palveluntuottajan odotetaan tekevän yhteistyötä ja ohjaavan asiakasta maakunnan ohjeiden ja asiakkaan tarpeiden mukaisesti muun muassa maakunnan liikelaitoksen keskitettyihin palveluihin, kuntien toimintaan (esimerkiksi liikunta- ja kulttuuripalvelut, kasvupalvelut, ohjaamo-toimintamalli) sekä kolmannen ja neljännen sektorin palveluihin (esimerkiksi vertaistuki). Eri toimijoiden palveluhakemisto edesauttaa asiakkaan palvelujen yhteensovittamista sekä asiakasta hänen valitessaan palveluntuottajaa. Tämän toteuttamiseksi maakunta ylläpitää palveluhakemistoa, johon palveluntuottajat voivat merkitä tietonsa (esimerkiksi palveluntuottajan yhteystiedot ja tuotettavat palvelut).”

Kommentti: Palvelujen yhteensovittaminen on tärkeää. Eri toimijat kokoava sähköinen palveluhakemisto pitää luoda selkeäksi ja helppokäyttöiseksi sekä helposti päivitettäväksi. Palvelujen yhteensovittamiseen pitää alueellisesti ja paikallisesti kouluttaa asiakassuunnitelmia tekeviä. Kulttuurihyvinvointipalvelut pitää saada mukaan tällaiseen palveluhakemistoon tai -alustalle. Palvelujen yhteensovittamisen varmistamiseksi tarvitaan myös sopimuksia, kuka vastaa mistäkin ja miten raha liikkuu.

Näkemyksemme Kulttuurisote-hankkeessa on, että kulttuurihyvinvointipalvelut sopivat hyvin henkilökohtaiseen budjettiin (mm. vanhus- ja vammaispalvelut), asiakasasetelillä hankittaviin sekä suoran valinnan palveluihin ja maakunnan liikelaitoksen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osaksi. *Palveluohjauksessa, palvelutarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelmaa laadittaessa asiakkaan kulttuuriset perusoikeudet ja kulttuurihyvinvointipalveluista saatava hyöty tulee huomioida samaan tapaan kuin muu elintapaohjaus tai arjen tukitoimet kaikissa ikäryhmissä.* Asiakassuunnitelma laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa häntä kuullen.

Palvelumallikuvaukset mahdollistavat erilaisten palveluntuottajien toimimisen asiakasaseteli- ja henkilökohtaisen budjetin palveluntuottajina, jos maakunnan sopimusperusteisissa linjataan asioita samaan tapaan. Lisäksi on tarpeen listata esimerkkejä palveluista, joita voidaan liittää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osaksi esim. tukipalveluina; tämä helpottaa uusien kumppanuuksien rakentamista.

Taustaksi:

Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat asiakas- ja tarvelähtöisiä, matalan kynnyksen yhteensovitettavia palveluja, joilla on terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita. Ne lisäävät toimintakykyä, elämänhallinnan tunnetta ja koettua terveyttä, ehkäisevät yksinäisyyttä ja sosiaalista eriytymistä, lisäävät osallisuutta ja oikeutta itseilmaisuuksiin sekä parantavat työhyvinvointia ja tukevat mielenterveyttä. Kulttuurihyvinvointipalveluja kehittävät ja toteuttavat taiteen, kulttuurin, sosiaali-, terveys- ja kasvatustyön ammattilaiset moniammatillisesti. Palveluja toteutetaan erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja palveluyksiköissä, jolloin ne tavoittavat erityisesti yleisen kulttuuritarjonnan ulkopuolelle jääviä asiakasryhmiä. (mukaellen Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2018, <https://taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>).

Toukokuussa julkaistiin uusi tietokortti alueuudistus.fi –sivustolle: [Hyvinvointia ja terveyttä edistävä taide- ja kulttuuritoiminta maakunta- ja soteuudistuksessa.](#)

Kulttuurisote-hankkeen puolesta

Mervi Lehmusaho

Koordinointipäällikkö, Kulttuurisote-hanke

Yhteystiedot: sp. mervi.lehmusaho(at)pohjois-savo.fi, p. 044-714 2656